

ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА. ПРИНЦИП КОМПЛЕКСНОГО ПІДХОДУ ДО РОЗВИТКУ ТА ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ.

*Омеляновська О.В.,
асистент вчителя ЗЗСО №20*

*Як часто доводиться чути від нашого брата учителя: “Нічого не вийде з цього учня, безнадійний він...” Хочеться сказати: не поспішайте з висновками – на вашій совісті дитина.
В.О. Сухомлинський*

Сьогодні в Україні дуже важливою є проблема освіти дітей з особливими освітніми потребами. Право таких дітей на інтеграцію у суспільство – основний принцип міжнародних стандартів, а забезпечення їм доступу до якісної освіти є основою такої реальної інтеграції. Термін «інклюзія» є відмінним від терміну «інтеграція» за своїм концептуальним підходом. Інтеграція визначається як зусилля, спрямовані на введення дітей з особливими освітніми потребами в регулярний освітній простір, а інклюзія – пристосування закладу освіти та їх загальної освітньої філософії та політики до потреб усіх дітей. Відмінність у підходах полягає у визнанні того факту, що ми змінюємо суспільство, аби воно враховувало й пристосовувалось до індивідуальних потреб людей, а не навпаки. Поняття "інтеграції", „інклюзії" розглядаються як антонімічне щодо "сегрегації" і позначають відповідний поступ у розвитку системи одержання освіти особами з різними нозологіями.

Упровадження інклюзивної освіти є складною та багатоаспектною проблемою. Нових підходів вимагає спільна робота з батьками, роль яких є ключовою для подальших успіхів їхніх дітей, саме тому одночасно мають отримувати допомогу батьки, діти і вчителі. Питання впровадження інновацій в освіту дітей з особливими освітніми потребами досить суперечливе й водночас актуальне, потребує всебічного вивчення. Тому метою інклюзивної освіти є досягнення якісних змін у фізичному, соціальному, психологічному, розумовому, особистісному розвитку дітей цієї категорії, ліквідація соціальної ізоляції

Як побудувати роботу асистента вчителя з учнями з ООП, щоб отримати максимальний ефект? Спираючись на власний досвід, можу сказати, що тільки комплексний підхід призведе до бажаного результату.

Основними принципами в цій роботі повинні стати:

- науковість (розробка основних напрямків комплексного розвитку, спираючись на сучасний науковий досвід інклюзивного навчання);
- системність (робота з окремим учнем або групою дітей має бути не разовою, а стати складовою частиною в процесі вибраного напрямку розвитку дитини або групи дітей);
- корекційна спрямованість (урахування захворювання дитини і створення умов для її соціально-трудової реабілітації, інтеграції в суспільство);

- індивідуалізація (здійснення особистісно-орієнтованого індивідуального, диференційованого підходу);
- поєднання традиційних та інноваційних підходів до розвитку дитини з особливими потребами;
- створення сприятливих умов для соціалізації, самовизначення та самореалізації школярів у класі однолітків;
- соціальна відповідальність сім'ї (залучення членів сім'ї до виховання, навчання і розвитку дитини; створення належних умов для розвитку її природних здібностей; безпосередня участь у навчально-реабілітаційному процесі).
- професійна орієнтація, підготовка до вибору майбутньої професії.

Серед позитивних аспектів використання принципу комплексності в навчанні дітей з особливими потребами в класі варто зазначити:

- усі діти сприймають один одного як рівних;
- проходить успішна адаптація новачків у колективі;
- діти стають більш самостійними, відбуваються помітні зміни в розвитку;
- спостерігається позитивний досвід взаємодії: забезпечується співпраця, співпереживання, співдружність;
- зі сторони вчителя є можливість більш широкого використання корекційного напрямку навчального процесу, навичок моральної поведінки.

Завдання асистента вчителя відкрити, захопити і спрямувати кожного учня на цікавий, змістовний, особистісно і суспільно корисний шлях самовдосконалення. Учитель повинен бути і наставником, і помічником, і захисником, і другом, який допоможе дитині набути не тільки знання, оволодіти певними вміннями і навичками, а й допоможе адаптуватися в цьому світі, розкрити і проявити свої здібності, відчути себе самостійною, творчою особистістю, яка здатна змінити світ.

Важливим моментом у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами є процес спостереження їх розвитку. Аналіз результатів допоможе вчителю визначити сильні якості, схильності та потреби дітей. Все це є кроком до розробки відповідних заходів для попередження і вирішення проблем дитини. Планування індивідуальної роботи з дитиною є своєрідним прогнозом, який дозволяє побачити цілісну картину особистості дитини.

Скаффолдинг — створення умов для підвищення успішності кожного учня. Для цього дитина має вчитися в «зоні найближчого розвитку», тобто робити те, що їй цікаво, але поки що неможливо опанувати без підтримки. Ніщо так не покращує мотивацію, як можливість впоратися із завданням та досягнути успіху.

Скаффолдинг — це процес, який дає можливість дитині або новачку розв'язати проблему, виконати завдання або досягнути цілей, які знаходяться за межами їх індивідуальних зусиль або можливостей. Як допомогти? Сказати «Молодець, тобі все вдасться»? Але ж дитина розуміє, що її спроби поки що далекі від результату. Цього мало. Фахівці знають чимало видів підтримки. Вербальна може бути не лише прямою (заохочення), а ще й непрямою, не адресною: «Увесь клас скоро впорається», «Це не так складно, як здається».

Підказки через міміку, жести, вказівки, рухи тіла — велика сила. Якщо вчитель побоюється чи ніяковіє під час занять з дитиною з ООП, вона дуже швидко «зчитує» це завдяки мові тіла. Тоді робота значно ускладнюється. Фізична підтримка — скажімо, можна писати, малювати чи конструювати щось з учнем разом «рука в руці».

Моделювання — демонстрація виконання завдання.

Візуальний стимул — картинки, піктограми, символи, письмова мова.

Маніпуляція символами — розташування об'єктів у певному порядку.

А от чого не можна робити в жодному разі — виконувати завдання замість учня.

Творчий підхід при розробці уроку — найголовніший ресурс вчителя.

Оцінюючи навчальні досягнення учнів з ООП, учитель має дотримуватися кількох вимог:

- Стимулювальний підхід – оцінювання має ґрунтуватись на позитивному принципі, тобто передусім треба враховувати досягнення учня, позитивну динаміку розвитку, а не його невдачі. Стимулом для учня має бути передусім не кількісна оцінка, а якісна – емоції вчителя, його оцінні судження й висловлювання, педагогічна техніка й невербальні засоби оцінювання.
- Об'єктивність – перевіряти та оцінювати необхідно результати діяльності відповідно до визначених для неї навчальних програм і критеріїв оцінювання, викладених у цих програмах.
- Систематичність – контроль навчальних досягнень має бути постійним, його слід поєднувати з викладанням та закріпленням матеріалу.
- Відкритість у поєднанні з конфіденційністю – слід повідомляти учневі його оцінку, обґрунтовувати її, залучати учня до аналізу та оцінювання власної діяльності, тим самим розвивати критичність мислення і самооцінку. Проте навчальні досягнення учня та його труднощі не мають бути об'єктом обговорення з іншими учнями класу та їхніми батьками.
- Повага до особистості учня - оцінка не повинна принижувати учня чи викликати в нього негативні емоції, а навпаки – стимулювати до поліпшення своїх результатів, успіхів, викликати позитивні почуття. Учитель, оцінюючи досягнення учня, не повинен наголошувати на його особливостях, насміхатись з нього, чи дорікати.
- Оцінювання результатів – оцінювати слід знання, уміння та дії дитини, а не її особистість.

Запорука успіху в діяльності інклюзивних класів – у командній роботі всіх учасників соціально-педагогічного супроводу : членів родини, медичних працівників, корекційних педагогів та інших фахівців, а також: визначення потреб дитини, розробка відповідних заходів для її підтримки, розробка високоякісних навчальних програм на основі інформації про розвиток дитини, відповідна професійна підготовка вчителів та постійне підвищення кваліфікації. Головною ланкою команди повинні бути батьки. Сприятливе середовище заохочує всіх дітей, незалежно від їхніх можливостей, до досліджень, ініціативи, творчості, що забезпечує успішне навчання та розвиток. Почуття приналежності є дуже важливим для дітей. Завдяки інклюзивній освіті навчання дітей у загальноосвітній школі стає можливим за

умови пристосування освітнього простору до індивідуальних особливостей дітей, надання якісних освітніх послуг та співробітництва між різними суспільними інституціями, у тому числі між сім'єю як малою соціальною групою та школою як громадською освітньою структурою. Отже, які б методи не використовував учитель, важливо донести: людину не можна вимірювати лише через дефіцит чогось. Та навіть здібності та досягнення — це важливий вклад у життя класу, але й ними не можна виміряти цінність людини.

Концепція інклюзивної освіти відображає одну з головних демократичних ідей — усі діти є цінними й активними членами суспільства.